

Naturparkplan

for Naturpark Tolne 2019-2024

Indhold

Naturparkplan	1
Naturpark Tolne.....	1
2019-2024.....	1
Forord	4
Sammenfatning	4
Kriterier for mærkningsordningen Danske Naturparker	6
Natur & Landskab	8
Landskab	8
Afgrænsningen	9
Naturværdierne	9
Planlægning og naturbeskyttelse	12
Langsigtede mål:.....	13
Natur – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024	13
Kulturarv	14
Gravhøje ved Bjørnager også kaldet Ellevehøje	15
Langdyssen Stenhøj ved Tolne Kirkeby	15
Eskjær Gods	15
Landsbymiljø i Vogn.....	16
Tolne Skovpavillon.....	16
Langsigtede mål:.....	16
Kulturarv – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024	16
Friluftsliv	17
Vandrestier	17
Mountainbike-ruter	18
Cykelruter	18
Rideruter.....	18
Jagt & fiskeri	18
Langsigtede mål.....	19
Friluftsliv – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024	19
Erhverv.....	20

Tolne Skov ApS	20
Landbrug.....	21
Vandindvinding.....	21
Tolne Skovpavillon.....	21
Greenway A/S.....	22
Tolne Gjestgivergård	22
Tolne Efterskole.....	22
PMU (praktisk medhjælper-udvikling)	22
Langsigtede mål.....	22
Erhverv – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024	22
Formidling.....	23
Naturvejledning	23
Landskabs- og Landbrugsmuseet i Mosbjerg	24
Skiltning	24
Foldere.....	24
Langsigtede mål.....	24
Formidling – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024	24
Turisme	25
Indlandsferie-område Tolne	26
Tolne Bakker Camping.....	26
Langsigtede mål.....	26
Turisme – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024	26
Borgerinddragelse	26
Organisering, rammer og vilkår	27
Naturparkrådet for Naturpark Tolne.....	27
Bilag	28
Kortbilag 1. Afgrænsningen vist på topografisk kort.....	28
Kortbilag 2. Arealer der lever op til naturparkernes kriterier for beskyttet natur	28
Kortbilag 3. Luftfoto 2014 - Afgrænsning Naturpark Tolne	29

Forord

Den fjerde vision i Hjørring Kommunes naturpolitik har overskriften: Naturen skal sætte os på landkortet. Det er netop meningen med en naturpark, og oprettelsen af Naturpark Tolne er da også med som et mål i naturpolitikken. En naturpark er en anerkendt mærkningsordning, der samtidig markant vil øge muligheden for, at turister og lokale kan få glæde af naturen, samtidig med at bæredygtig benyttelse og beskyttelse af naturen kommer i fokus.

Ideen om Naturpark Tolne startede omkring 2010 i en initiativgruppe bestående af repræsentanter fra Friluftsrådet, Turisterhvervet, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening. Det resulterede i et forprojekt i 2013, hvor der var dialog med alle de centrale aktører i området.

Siden da har beboere og erhverv i området været inddraget, og der har været en overvældende positiv stemning for projektet. En naturpark medfører ingen restriktioner, og tiltagene i naturparkplanen baseres udelukkende på frivillige aftaler. Til gengæld er det en mærkningsordning som er kendt både nationalt og internationalt, og som vil sætte Tolne-området på landkortet og styrke både naturoplevelser, turisme og bosætning.

Arne Boelt
Borgmester

Sammenfatning

En naturparkplan er en ramme for et tværgående samarbejde mellem frivillige aktører, herunder lokale borgere, myndigheder, private lodsejere, det lokale erhvervsliv og turismesektoren.

Naturparken er blevet til i samarbejde med netop disse aktører samt initiativgruppen.

Naturplanen beskriver den geografisk afgrænsning og de værdier, der findes indenfor dette areal. Værdierne er opdelt i 6 temaer: Natur, kulturarv, friluftsliv, erhverv, formidling og turisme. For alle temaer er der beskrevet flere kort- og langsigtede mål. Nogle mål er kommet fra de frivillige aktører og nogle mål kommer fra kommunen. De kortsigtede mål evalueres af Friluftsrådet efter en 5-årig periode. Ved udgangen af en 5-årig mærkningsperiode skal der udarbejdes en statusrapport. I statusrapporten gives der en overordnet status på de fem år som naturpark, herunder hvordan målsætninger og projekter beskrevet i naturparkplanen er blevet mødt. Ved genmærkning som naturpark indgår statusrapporten som bilag i ansøgningsmaterialet.

Efter godkendelsen af naturparken nedsættes der en arbejdsgruppe til hvert tema. På den måde kan aktørerne bidrage til målene bl.a. med værdifulde erfaringer og konkret viden, som de offentlige myndigheder ikke har. Mobilisering af lokal frivillighed og aktivisme kan indeholde mange værdifulde ressourcer, hvis de frivillige reelt har indflydelse og medbestemmelse.

Der vil selvfølgelig altid være restriktioner, love, rammer, ejerforhold og begrænsninger, der skal overholdes, og det er vigtigt at holde sig for øje, at de projekter og mål som arbejdsgrupperne foreslår, kun kan gennemføres igennem frivillige aftaler med lodsejere.

Arbejdsgrupperne indrapporterer til Naturparkrådet, som løbende følger naturparkens udvikling. Formanden for Naturparkrådet er en repræsentant fra Hjørring Byråd og de andre medlemmer repræsenterer de vigtigste foreninger og organisationer, der er relevante ift. naturparken. Arbejdsgrupperne får mulighed for hver at have en repræsentant i Naturparkrådet.

Kriterier for mærkningsordningen Danske Naturparker

Kriterierne for naturparkerne er taget fra Friluftsrådets hjemmeside. Der er 10 forskellige kriterier, som det vurderes at Naturpark Tolne alle overholder.

1. Minimum 50 % af naturparkens areal skal være beskyttet natur

Ved beskyttet natur menes som udgangspunkt: Natura 2000 områder, arealer omfattet af naturbeskyttelsesloven, klitfredede arealer, offentlig og privat urørt skov, små naturarealer omfattet af skovlovens § 28, samt Jagt- og vildtforvaltningsloven. Undtaget er arealer omfattet af beskyttelseslinjer som for eksempel strandbeskyttelseslinjen. Andre arealer, f.eks. anden biodiversitetsskov, habitatnatur uden for Natura 2000-områderne mv., kan indgå som beskyttet natur, hvis arealet kan 1) afgrænses og synliggøres på kort, 2) leve op til habitatbeskrivelserne for Natura 2000-naturtyperne eller særligt værdifulde naturtyper i skov (Skovlovens § 26) og 3) at der for minimum én certificeringsperiode i Danske Naturparker (5 år) foreligger en forvaltningsplan for eller aftale om at beskytte truede, sjældne eller karakteristiske dyre- og plantearter og naturtyper, f.eks. ved fastholdelse af ikke-produktion eller gennem ekstensiv drift, hvor der er produktion.

2. Naturparken skal have en præcis geografisk afgrænsning

Afgrænsningen bør følge naturlige landskabelige grænser frem for administrative grænser. Der behøver ikke at være fysiske afgrænsninger eller markeringer i landskabet. Pilotnaturparker: Såfremt pilotnaturparken ikke har en præcis afgrænsning, skal det sandsynliggøres, at pilotnaturparken kan opfylde kriterium nr. 1, når den præcise afgrænsning er vedtaget. Afgrænsningen skal være på plads inden udgangen af pilotnaturparkperioden.

3. Naturparken skal have en administrativ ansvarlig medarbejder

Det kan være en egentlig projektleder, en kommunal embedsmand eller en sekretariatsleder. Det vigtige er, at der er en kontaktperson og tovholder på driften og projekterne i naturparken. Medarbejderen skal ikke nødvendigvis være fuldtidsbeskæftiget med naturparken.

4. Naturparken skal have et naturparkråd

Rådet sammensættes af relevante interessenter i den pågældende naturpark (eksempelvis lodsejer repræsentanter, Naturstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening, museumsinspektør/leder, de kommunale forvaltninger, udviklingskonsulenter, landbruget, skovbruget, Friluftsrådet, turismesektoren, regionen o.lign.). Rådet nedsættes i sidste instans af kommunalbestyrelsen.

5. Der skal tilvejebringes den nødvendige økonomi til drift og udvikling af naturparken samt realisering af naturparkplanen.

Budget samt finansieringsplan for de næste 5 år skal vedlægges ansøgning til Danske Naturparker. Er hele finansieringen på ansøgningstidspunktet ikke på plads, skal det sandsynliggøres, at dette vil ske i løbet af mærkningsperioden. Pilotnaturparker: Budget samt finansieringsplan for aktiviteterne i pilotnaturparkperioden vedlægges ansøgning.

6. Naturparken og dens afgrænsning skal være en del af kommuneplanen eller et tillæg til denne

Kriteriet skal sikre naturparkens ophæng til kommunernes øvrige planlægning, forvaltning og politiske strategier. Pilotnaturparker: Arbejdet med at etablere en naturpark skal som minimum være politisk vedtaget.

7. Naturparken skal forankres lokalt gennem borger- og lodsejerinddragelsesprocesser

Etablering af en naturpark skal hvile på et princip om frivillighed og forudsætter bred lokal opbakning fra borgere og lodsejere i både etablerings- og driftsfasen. Derfor er det vigtigt at gennemføre inddragelsesprocesser så tidligt som muligt. Inddragelsesprocesserne skal sikre, at naturparkens afgrænsning sker efter forudgående drøftelse med de berørte parter, foreninger og lodsejere, som har en væsentlig interesse i parken, og at borgere og lodsejere får mulighed for at bidrage med forslag til bl.a. visioner, projekter og planer for naturparken. Herunder at kommunen kan etablere forskellige former for partnerskaber med større private eller offentlige lodsejere. Der er ikke fastsat krav for mængden og typen af borger- og lodsejerinddragelsesprocesser, idet naturparkernes behov vil være forskellige. Naturparken skal kunne dokumentere, at borger- og lodsejerinddragelsen er passende for området. Det anbefales, at naturparken kontakter Danske Naturparker sekretariat tidligt i forløbet, for på den måde at sikre, at kriteriet overholdes.

8. Der skal være en koordineret formidling af naturparken for både danske og udenlandske besøgende

Der skal som minimum være en naturparkfolder/-app og et formidlingssted/besøgscenter f.eks. på et museum, turistbureau eller naturcenter. Naturparken skal have en hjemmeside. Naturparkfolderen, information på formidlingsstedet og de væsentligste dele af hjemmesiden skal være tilgængelige på dansk, engelsk og tysk.

9. Naturparken skal have mindst én naturvejleder tilknyttet

Naturvejlederen kan være forankret i selve naturparken eller i kommune(erne), på et museum, en naturskole el.lign. Naturvejlederens engagement i naturparken skal ikke nødvendigvis være fuldtid.

10. Der skal foreligge en godkendt naturparkplan og denne skal være politisk vedtaget

Krav til planens struktur og indhold kan ses i Danske Naturparker skabelon for naturparkplan. Planen skal godkendes af Danske Naturparker før kriteriet er opfyldt. Det er vigtigt, at der er en god sammenhæng mellem visionen og de langsigtede mål for naturparken, og de projekter der er planlagt for planperioden.

Natur & Landskab

Landskab

Tolne Skov ligger i et bakket istidslandskab med skov, hede og eng ved nordenden af Jyske Ås. Landskabsformen betegnes som 'falske bakker', fordi ishavet, smeltevand og nedbør har furet det oprindelige moræneplateau med brede render og dybe kløfter. Mod øst og vest skråner terrænet ned mod vidtstrakte flader, der engang var bunden af et ishav. Mod nord er der stejle skrænter ned mod stenalderhavets bund og rimme-dobbe-landskabet på Skagens Odde. Terrænniveauet i Tolne Skov er gennemgående 35-80 meter over havet. Jordbunden er stærkt varierende. Nogle partier består af gruset moræne, andre af sandblandet smeltevandssler. De mange dalstrøg og slugter bidrager til mosaikken af naturtyper med sumpede områder og tørveagtig engjord.

Afgrænsningen

Den centrale og fredede del af Tolne Skov udgør udgangspunktet for naturparken. Afgrænsningen følger naturligt den gamle kystskrænts geografiske afgrænsning, der ligger i tydelig kontrast til det flade landskab øst og nordøst for naturparken, som udgør starten på Skagens Odde. Mod nord medtages fredningen af Eskær Skov, der går lidt ud i det flade landskab. Mod sydøst udgør Skårup Møllebæk en oplagt landskabelig afgrænsning. Mod vest medtages indlandsferieområdet med Tolne Camping som centralt beliggende. Det tidligere militære område, Brinkhus, og de fredede Katsig Bakker udgør en naturlig afgrænsning mod syd. Begge områder har et stort indhold af tør og lysåben natur. Se kortbilag 1 for afgrænsningen.

Naturpark Tolne har et areal på 2440 ha og rummer følgende arealer, der lever op til kriterierne for beskyttet natur i mærkningsordningen for naturparker (se kortbilag 2):

- Beskyttet natur efter § 3 i Naturbeskyttelsesloven 579 ha.
- Fredet areal 343 ha.
- Skovhabitatnaturtyper 94 ha.
- Skov eller mark, der er pålagt restriktioner ift. sprøjtning pga. drikkevandsinteresser 439 ha.

Flere af disse beskyttelser overlapper, men når man beregner arealet, hvor mindst et af ovenstående arealer med beskyttelse er gældende, udgør det 1241 ha. Det svarer til, at 50,9 % af naturparkens areal lever op til kriterierne om beskyttet natur. Fredskov hører ikke ind under kriterierne opstillet for naturparker. Men hvis man regner fredskov med, kommer man op på, at over 80 % af naturparken består af en eller anden form for natur. Der er i alt 200 ejendomme i Naturpark Tolne og 390 beboere.

Naturværdierne

I det følgende bliver naturværdierne for området beskrevet. Det er baseret på kommunens viden om området samt bidrag fra lokale eksperter.

Skovene

Tolne Skov og Eskær Skov er nogle af de vigtigste oprindelige løvskove i Vendsyssel. Derudover er der mange små partier med oprindelig bøg eller eg i Naturpark Tolne. Bortset fra den kommunalt ejede Bjørnhøj og Naturstyrelsens arealer ved Bjørnager er de alle privatejede. Der er hovedsagelig tale om bøgeskove på stejle skrænter, som ikke har været mulige at opdyrke eller mindre skove omkring de større gårde. På skrænterne vokser der flere bøgetræer, der er over 200 år gamle, og sandsynligvis har der i visse dele af skovene været skov i en ubrudt linje fra træernes indvandring efter den sidste istid.

Skovbundsvegetationen er interessant og foruden de almindelige arter som fx hvid anemone og skovsyre finder man en del arter, som er typisk østdanske og relativt sjældne for Vendsyssel. Det er arter som tandrod, sanikel, firblad, lund-padderok, skovmærke og dunet steffensurt. Tandrod er en let genkendelig korsblomstret plante. Dens frugter modner normalt ikke, og den klarer i stedet spredningen vha. de små violette yngleknopper, der sidder i bladhjørnerne.

Med deres mange hulheder er de gamle bøge vigtige redesteder for fugle som huldue, natugle, spætmejsje og sumpmejsje. Grønspætte har en god bestand, og den trives i mosaikken af skov, overdrev og hede. Både hvepsevåge og rød glente yngler også i flere af skovene. Hvepsevågen kommer først til Danmark sidst i maj og lever især af hvepse og bier, hvis underjordiske bo den graver op. Den røde glente har været ansvarsart for Hjørring Kommune siden 2007. Den genindvandrede til Vendsyssel i 1991. I dag er der flere par i naturparken.

Skovene er desuden levested for flere pattedyr. Rådyr, ræv og grævling er ret almindelige. Også krondyr og dådyr, som er undsluppet fra dyrehaver og hjortefarme, har dannet fritlevende bestande.

Arter, der er knyttet til urørt skov, er de arter, der er gået kraftigst tilbage i Danmark. Det gælder især insekter, der er knyttet til dødt ved eller til græsningsskov. Den største trussel mod biodiversiteten i skovene er manglen på dødt ved og gamle træer, der får lov til at stå med hulheder og sprækker. Derudover mangler der vand i skovene og flere lysninger og store græssere som køer og heste. Mange af de rødlistede svampe og insekter er direkte knyttet til urørt skov. Det gælder især mange billearter som træbukke og smældere. Ved Eskær skov er der bl.a. fundet bøgéhjort, en rødlistet billeart (se foto). Arter på rødlisten er i risiko for at uddø i Danmark.

Tolne Skov og Eskær Skov ligger på Vendsyssels største moræneplateau og på grænsen mod Skagens Odde. Terrænet er meget kuperet med stejle skrænter. Begge områder er fredede på grund af deres andel af gammel bøgeskov. Ud over bøg er der en høj andel af ædelgran i begge skove. Fælles for fredningerne er, at andelen af nåletræer skal nedbringes til fordel for bøg og andre hjemmehørende løvtræer af lokal oprindelse.

Tolne Skov er i dag på 665 ha og meget af skoven er produktionsskov med især ædelgran. Oprindeligt har mange af arealerne været hedebacker. Det er dem, man ser resterne af i Tolne Bakker, og som flere steder let ville kunne genskabes, hvis skoven blev ryddet, da hedeplanterne stadig er at finde i skovbunden. De højeste punkter i Tolne Skov på 70-80 m er Strandhulsbakker, Bruuns Bakke og Bålhøje. Den nordlige del af Tolne Skov blev fredet i 2000, så den på sigt kan udvikle sig til urørt skov med hjemmehørende danske træer og buske. Det drejer sig om 161 ha. Ved urørt skov forstås en skov, hvor træerne ikke fældes og fjernes, men går ud af naturlige årsager, og derefter bliver liggende i skovbunden. Den store mængde dødt ved vil med tiden øge mangfoldigheden af især insekter og svampe. I fredningen fra 2000 indgår Tolne Bakker, der blev fredet tilbage i 1932. Lyngbakkerne Bålhøje og Bruuns Bakke blev ligeledes fredet tilbage i henholdsvis 1953 og 1962.

I naturparken ligger Natura 2000 området Tolne Bakker (nr. 214, Habitatområde H214). Natura 2000-området har et areal på 171 ha, som stort set er sammenfaldende med fredningen. Udpegningsgrundlag for området er følgende naturtyper: Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160), Tør hede (4030) Enekrat (5130), Surt overdrev* (6230) Bøg på mor (9110), Bøg på muld (9130), Stilkeke-krat (9190), Elle- og askeskov* (91E0). En stjerne angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Natura 2000-området er specielt udpeget for at beskytte skovnaturtyperne i området især Bøg på mor, som er bøgeskove på relativt sur morbund, hvor der ikke er selvsået kristtorn eller taks. Det er en relativt vidt udbredt bøgeskovtype, kun

overgået af Bøg på muld. Naturtypen findes dog fortrinsvis på de sure og tørre jorder. Bundfloraen kan være mere eller mindre sparsom og er præget af surbundsarter.

De lysåbne naturtyper har en god eller høj naturtilstand, på nær naturtypen Tør hede, der har en moderat tilstand. Denne naturtype er under tilgroning i for høj urtevegetation samt træer og buske. Der er især problemer med tilgroning i bjergrørhvene og ørnebregner samt bøg, eg og nåletræer, der spreder sig fra omgivende skovarealer.

Det overordnede mål for natura 2000-området er: At naturtyperne på udpegningsgrundlaget opnår gunstig bevaringsstatus. De skovklædte bakker sikres som karakteristiske landskabelementer med islet af surt overdrev og tør hede. Arealer med Bøg på mor sikres, og på lang sigt søges de udvidet. De lysåbne og truede habitatnaturtyper Tør hede og Surt overdrev sikres og arealerne udvides. Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift og pleje, som omfatter bekæmpelse af invasive arter og problemarter samt en lav næringsstofbelastning.

Eskær Gods er fredet i 1991 bl.a. på grund af det smukke herregårdslandskab med betydelige landskabelige og naturmæssige kvaliteter. Fredningen omfatter ca. 250 ha. Inden for fredningsområdet findes både meget næringsrige og ret næringsfattige jorder, hvilket giver en stor variation i flora og fauna.

Skov-star og enblomstret flitteraks er et par af de mere østdanske arter, som også findes i Eskær Skov. I og tæt på skoven findes flere lokaliteter med flagermus, bl.a. brunflagermus, som er afhængig af gamle hule træer både som ynglested og til overvintring. Gården Bjørnager i nærheden huser en koloni på flere hundrede dværgflagermus, og der er registreret ikke mindre end fem forskellige arter omkring gården. Der lever en del grævlinger i skoven, bl.a. på Brokbakken. Der har de sandsynligvis været i mange år, idet brok er det gamle danske ord for grævling. Der er en fantastisk udsigt ud over Skagens Odde. Ikke mindst fra de mange gravhøje ved Ellevehøje. Gravhøjene har ligget udyrket siden bronzealderen og rummer ofte mange overdrevsplanter, der har haft et refugium her.

Den lysåbne natur

For 150 år siden var landskabet næsten helt åbent, og der var kun træer på de stejle skrånninger og omkring gårdene. Martinus Rørbyes maleri fra 1833 viser udsigten fra broen ved Mosbjerg mod Ellevehøje. Her ses et fuldstændigt træløst landskab. Tolne Bakker var dengang præget af store hede- og overdrevsområder, som det ses på

forsidebilledet. I dag er store dele tilplantet med skov især ædelgran og rødgran. Der er dog stadigvæk store arealer med overdrev eller hede.

De rigeste botaniske områder findes omkring Bjørnager, Bålhøje, Brinkhus, Bjørnhøj og Katsig Bakker. Overdrevene er primært på mere eller mindre sur bund og rummer både almindelige arter som blåhat, kællingetand, markfrytle, røllike og vellugtende gulaks samt mere ualmindelige arter som djævelsbid, almindelig mælkeurt og lav skorzonér, bakkegøgelilje, plettet kongepen og guldblomme (se foto). De sidstnævnte vokser kun på lokaliteter, der aldrig har

været gødet eller omlagt. Skovgøgelilje er den mest almindelige orkidé i området. Ved Bjørnager er der en stor bestand på omkring 2000 blomstrende planter.

Overdrevene har tilknyttet flere rødlistede insekter bl.a. okkergul pletvinge, violetrandet ildfugl, foranderlig blåfugl, spættet bredpande, kejserkåbe, smalrandet humlebisværmer (foto), fempletet køllesværmer, blomster-stængelugle, markskarnbasse, lakrød møgbille og brun bjørnesvirreflue.

Af de svampe er bl.a. fundet følgende rødlistede arter: Cinnober-slørhat, purpursort jordtunge og bleg koralsvamp.

Markfirben findes stadig hist og her, selvom den er forsvundet fra de fleste steder inde i land pga. tilgroning. Markfirben er beskyttet igennem habitatdirektivets bilag IV.

Brinkhus

Frederikshavns Forsyning købte i 2018 forsvarets depotområde Brinkhus til vandindvinding. Området udgør i alt 101,3 ha, hvoraf knapt to tredjedele er skov og krat (ca. 65 ha), og ca. en fjerdedel er åbne lyngbakker. Forsvaret købte området i 1950 med tilkøb i 1952 og 1956. Der er opført ammunitionsværksted i 1989.

Terrænet blev anvendt af forsvaret til depotområde for forskellige ammunitionstyper. Der findes således et stort antal tomme magasiner rundt om på terrænet. Der er anlagt et omfattende asfalteret vejnet mellem depoterne. Området er indhegnet og der er p.t. ingen offentlig adgang. Jagten er udlejet.

Landskabeligt set består depotområdet af et kuperet, lyngklædt bakkelandskab med spredte enebærbuske samt partier med nåletræsplantager. Der findes også gammel bøgeskov samt elleskov langs det naturskønne vandløb Skårup Møllebæk, som strømmer gennem området.

Vandløb

Naturpark Tolne ligger som et vandskel, hvor adskillige vandløb i Vendsyssel har deres kilder, og enten løber mod nord og vest ud i Tannisbugt eller mod øst til Kattegat. De fleste af disse vandløbsspidser har en meget fin kvalitet og rummer flere sjældne vandløbsinsekter og er gydeplads for ørreder. Det mest betydningsfulde vandløb i naturparken er Skårup Møllebæk, der løber nordpå igennem Brinkhusområdet, før det mødes med Skærum Å. Vandløbet er et af de fineste og mest naturlige i Hjørring Kommune. Frederikshavns Lystfiskeriforening gør en stor indsats for at pleje vandløbet bl.a. ved at udlægge gydegrus. De fleste af vandløbene er naturbeskyttet og medtaget i Vandplanerne.

Planlægning og naturbeskyttelse

Området rummer Natura 2000 området Tolne Bakker og tre fredede områder – Eskær skov, Tolne Skov og Katsig Bakker. Hjørring Kommune vurderer, at naturparken ikke er i konflikt med udpegningsgrundlaget for Natura 2000 området eller ift. fredningskendelsen for de fredede områder. Tværtimod kan udpegningen til naturpark være med til at skaffe midler til naturpleje af disse områder.

I Hjørring kommuneplan fra 2016 er hele området udpeget som "større sammenhængende landskab" og "særligt værdifuldt naturområde". Stort set hele naturparken er også udpeget som "økologisk forbindelse", hvor der skal arbejdes for sammenhængende mosaik af løvskov og lysåbne tørre naturområder som overdrev og hede.

Den centrale del af naturparken er udpeget som "indlandsferieområde". Her skal kommunen arbejde for at styrke indlandsturismen.

Der ligger fem områder, der er udpeget som "kulturmiljøer". Eskjær Gods, gravhøjene ved Bjørnager, Landsbyen Vogn, Skovpavillonen og langdyssen Stenhøj.

Hjørring Kommune vurderer, at naturparken ikke vil være i konflikt med nogle af udpegningerne og retningslinjerne i kommuneplanen. Tværtimod vil etableringen af en naturpark i høj grad være med til at opnå målene i de pågældende retningslinjer.

Langsigtede mål:

Naturpark Tolne skal på sigt udvikle sig til en sammenhængende mosaik af løvskov, heder og overdrev. Biodiversiteten skal styrkes i hele området, og der skal arbejdes for store selvforvaltende naturområder sammen med lodsejerne. Der skal laves en undersøgelse af arter og naturtyper, så man løbende kan holde øje med tilstanden af naturen i området. De rødlistede arter kortlægges, så der kan laves målrettede tiltag, for at beskytte disse. Igennem frivillige aftaler skal der udpeges mere urørt skov, og der fokuseres på hjemmehørende arter i skovene.

Natur – konkrete indsats i planperioden 2019-2024

- Konvertering af nål til løvskov (80 ha i Tolne Fredningen). Der bliver ikke plantet nyt, idet den lokale proveniens af bøg selv skal spire frem. Der skal ryddes uønsket opvækst, i de områder hvor nåletræer er fjernet.
- Der skal arbejdes for en vildere natur i Brinkhusområdet sammen med lodsejer (en såkaldt rewilding). Forsvarets gamle område på 101 ha med hedebakker og blandet skov. Der søges tilskud fra fonde til at lave et hegn rundt om hele arealet og færiste i adgangsvejene. Der udsættes vilde heste og køer til helårsgræsning med lavt græsningstryk. Der sættes hegn omkring hele arealet, så der kan laves selvforvaltende naturpleje.
- Efter aftale med lodsejer skal den eksisterende nåleskov (30 ha) i Brinkhus konverteres til lysåben natur eller blandet løvskov.
- Veteranisering af mindre grupper af nåletræer ved ringning i Tolne Skov.
- Generel bekæmpelse af gyvel, pileurt, ahorn m.m. i et område på 161 ha.
- Optimering af græsningstryk på 25 ha lysåben natur i Tolne Skov fredningen.
- Naturpleje af lysåben natur. Rydning af gyvel, hegning, græsningsaftaler m.m. Det drejer sig om Bjørnhøj (25 ha), Katsig Bakker (20 ha), Bålhøje (3 ha)
- Tinglysning af 150 ha natur på landbrugsjord eller produktionsskov i samarbejde med Forsyningen for at styrke biodiversitet og sikre grundvandet.
- I forbindelse med Vandplanerne udlægges der gydegrus i Skårup Møllebæk og forbedring af de fysiske forhold generelt bl.a. ved etablering af sandfang. Der fjernes en spærring ved Frederikshavnsvej.
- Frederikshavn Lystfiskeriforening laver en gydebanke og fjerner sand løbende fra Skårup Møllebæk.
- Veteranisering af nogle enkelte gamle bøge omkring Bjørnager.

- Der laves frivillig udlægning af urørt skov (10 ha) i samarbejde med private lodsejere.
- Udvidelse af registrering af arter i området. En gruppe har indtil 2018 registreret 1626 arter omkring Bjørnager. Dette arbejde udvides til naturparkens område med fokus på observationer af rødlistede arter.
- Der oprettes en gruppe, der inddrager unge naturinteresserede i registreringen. Fx kan der arrangeres en bio-blitz hvert år i forskellige områder, hvor der findes så mange arter som muligt på en enkelt dag.

Kulturarv

Det højtliggende område omkring Tolne er rigt på fortidsminder. Der har tidligt været gode muligheder for jagt og fiskeri og senere for agerbrug. De fleste bønder i området var selvejere allerede før de store landboreformer omkring år 1800. Området var på det tidspunkt tyndt befolket, jorden var udpint, og landskabet var stærkt præget af manglende læ for vinden.

Gravhøje ved Bjørnager også kaldet Ellevehøje

I området mellem Mosbjerg og Vogn findes mere end 40 fredede fortidsminder fra sten-, bronze- og jernalder, hvilket gør området til et helt særligt kulturmiljø. I den nordlige del af området findes flere koncentrationer af høje og grave, mens de i den sydlige del af området ligger mere spredt. Her findes 36 rundhøje, tre langhøje, et dyssekammer, fem stenbyggede grave og en skålsten. Dyssekammeret og langhøjene er fra yngre stenalder mellem år 3900-3200 f.Kr. De fleste af rundhøjene betragtes som storhøje.

Det vil sige høje, der har en højde på mere end to meter. Storhøje henføres til ældre bronzealder mellem år 1700-1100 f.Kr. De mindre rundhøje kan være fra såvel sten- som bronzealder. Skålstenen er fra bronzealderen. De fem stenbyggede grave stammer fra ældre romersk jernalder ca. fra Kristi fødsel og 200 år frem. Alle høje bærer mere eller mindre spor efter tidligere, ikke fagmæssige gravninger, stenhentning og skattejagt. Desuden er de høje, der ligger i åbent land, mere eller mindre tilgroede - hovedparten dog i mindre grad. Generelt vurderes bevaringstilstanden at være god - trods gamle skader og bevoksning. Der er adgang til den centrale del af kulturmiljøet fra Landskabs- og Landbrugsmuseet i Mosbjerg, som er en afdeling af Vendsyssel Historiske Museum. Gravhøjene ved Bjørnager er fredede i henhold til Museumsloven.

Langdyssen Stenhøj ved Tolne Kirkeby

De ældste monumentale gravtyper her i landet er dysser fra yngre stenalder mellem år 3900-3200 f. Kr. Omkring Tolne findes to velbevarede langdysser. Den mest markante er Langdyssen Stenhøj, som ligger i den nordlige ende af Tolne Kirkeby.

Langdyssen ligger på et lille plateau, der er bevokset med græs og enkelte træer og buske. Langdyssen er rektangulær og bygget som en høj omgivet af store randsten. Den har et kammer i midten med indgang fra den sydøstlige langside.

Langdyssen fremstod før en restaurering i 1970erne som en ujævn overflade, fordi randstene var blevet fjernet, og ved resterne af kammeret var der en regulær plyndringsgrøft. I dag er 19 af randstenene bevaret, mens den resterende halvdel mangler. Det tyder på, at langdyssen har haft en længde på ca. 28 m og en bredde på ca. 7-8 m. Formentlig har gravkammeret haft en højde, så en person kunne stå oprejst i kammeret. Langdyssen Stenhøj har en særdeles flot placering i landskabet på vestsiden af Kirkevej. Langdyssen har til trods for tidligere tiders ødelæggelser bevaret sin oprindelige monumentalitet. Der er adgang til langdyssen fra Kirkevej. Landdyssen Stenhøj er fredet i henhold til Museumsloven.

Eskjær Gods

Eskjær Gods er beliggende ved Mosbjerg i et højtliggende morænelandskab lige ud til den gamle kystskrænt til stenalderhavet mod øst. Eskjær er en typisk nordjysk hovedgård. Det åbne areal vest for Eskjær giver en smuk indsigt til hovedgården bl.a. fra Mosbjergvej. Eskjær er afgrænset mod vejen af et velbevaret stendige.

I middelalderen lå gården på et voldsted omgivet af dybe grave. I 1880erne blev voldgravene delvist ændret og opfyldt, og haven samt en stor sø vest for hovedgården blev anlagt. I 1805 blev Eskjær opkøbt, jorderne udstykket og hovedgården blev solgt videre. I 1844 blev den oprindelige hovedbygning revet ned og erstattet med

den nuværende trefløjede bygning. Syd for hovedbygningen ligger avlsgården, som blev ombygget op gennem 1900-tallet.

Hovedbygningen er udpeget som bevaringsværdig bygning, og et stort område omkring gården er fredet efter naturbeskyttelsesloven. Stendiget på sydsiden af søen og langs Mosbjergvej er beskyttet efter Museumsloven. Der er ingen offentlig adgang til Eskjær Hovedgård, men skoven er som andre private skove åben for publikum.

Landsbymiljø i Vogn

Vogn omtales første gang midt i 1300-tallet og er en af de ældste landsbyer i Vendsyssel. Bygningerne ligger i et slynget landskab, der er præget af erosionskløfter, omkring Tolnevej. På den vestlige side af vejen ligger bygningerne spredt i landskabet, hvorimod de på den østlige side ligger mere side om side. På billedet ses Vogns tidligere skole fra 1909, der nu anvendes nu til bolig.

Landboreformerne i 1797 medførte, at mange gårde blev udflyttet fra landsbyerne. Det særlige ved kulturmiljøet i Vogn er, at mange af gårdene blev liggende i byen, så den oprindelige landsbystruktur er bevaret og stadig kan fornemmes i dag.

De ældste bygninger er fra 1700-tallet, hvor der i byen var syv gårde og ti huse med jord. I slutningen af 1800-tallet blev Vogn præget af byudvikling, og der blev etableret mølle, mejeri, købmand og sparekasse samt en skole i 1909. Byen er omfattet af en bevarende lokalplan. Der er seks bebyggelser, der er udpeget som bevaringsværdige af kommunen.

Tolne Skovpavillon

Tolne Skovpavillon ligger i Tolne Skov og blev opført i 1907 efter tegninger af arkitekt Vejby Christensen. Pavillonen blev fra starten udlejet som restauration og senere også som dansested. En dam blev anlagt i tilknytning til pavillonen.

Tolne Skovpavillon har gennem årene været samlingssted for utallige folkemøder, og den var ligeledes gennem mange år et populært årligt udflugtsmål for familier og skoler fra hele Vendsyssel. Besøgende kom til Skovpavillonen med toget til Tolne Station.

Tolne Skovpavillon blev renoveret i 2010 og fremstår i dag som en smuk velstandsats bygning, mens Glassalen med den særprægede tagudformning trænger til renovering. Skovpavillonen drives i dag af foreningen Tolne Skovpavillon og anvendes til arrangementer og private fester. Området ved Tolne Skovpavillon, som rummer naturlegeplads, afmærkede vandreruter, madpakkehus og toiletfaciliteter, er fortsat et velbesøgt udflugtsmål. Skovpavillonen indgår i Tolne Skov fredningen, men er ikke bygningsfredet. Den er dog udpeget som en bevaringsværdig bygning.

Langsigtede mål:

De vigtigste kulturhistoriske værdier skal formidles, beskyttes og synliggøres. Dette sker i samarbejde med Vendsyssel Historiske Museum og de lodsejere, der ejer jorden.

Kulturarv – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024

- Glassalen ved Skovpavillon bygges helt om, så den igen kan bruges.

- Der laves formidling af skovpavillonens historie.
- Træer og buske på og tæt omkring Langdyssen Stenhøj fjernes, og området friholdes herefter for ny bevoksning. Indkigget til langdyssen fra Kirkevej forbedres, ved at træer og buske langs vejen fjernes, så trafikanter kan få et kig til den monumentale langdysse.
- Indkigget mod nord fra Jerupvej til Ellevehøje forbedres ved fjernelse af beplantning. Yderligere tilgroning forhindres, og træer og buske skal fjernes på de gravhøje, der ligger markant i landskabet. Det tidligere vejforløb i landskabet bevares og holdes fri for tilgroning, der kan sløre forløbene af vejene.
- Det undersøges, om et tidligere udsigtstårn kan genskabes i den sydlige del af Tolne Skov.

Friluftsliv

Hele området bliver brugt flittigt af både lokale og besøgende. De fleste besøger området for at gå i skoven og nyde naturen og landskabet. Størstedelen af de besøgende starter fra Skovpavillonen, spejderhytten Tolne Station eller Landbrugs og Landskabsmuseet.

Vandrestier

Der findes flere afmærkede vandrestier i Tolne skov, og ved Tolne Skovpavillon kan man gå under togbanen og få adgang til skoven syd for banen. Der er ligeledes flere afmærkede stier i Katsig Bakker og på arealerne

omkring Landbrugs og Landskabsmuseet. Det drejer sig om lokale ruter, og der er ikke nogen af de nationale vandreruter, der går igennem naturparken.

Mountainbike-ruter

Det var et udtalt ønske på de offentlige møder, at der ikke skal laves flere mountainbikeruter i området.

Cykelruter

Naturparken er et fantastisk godt cykelområde. Netop parkens udstrækning og den varierede natur indbyder til gode cykeloplevelser. Muligheden for at markedsføre naturparken som godt cykelområde vil være centralt og en god mulighed for at hente gæster/turister til området. De to regionale På kortet er Tolneruten markeret med rødt, og Tannisbugt-ruten er markeret med blå. Ruterne krydser hinanden netop i Tolne området. Desuden blev der i forbindelse med Tolne indlandsferie projekt udarbejdet en folder med lokale cykelruter. Folderen blev udsendt af Sindalegnens Turistforening og Sindal Kommune.

Forsvarets tidligere depotområde Brinkhus indeholder 16 km små asfaltveje, der snor sig rundt mellem bakkerne. De handicappede veje er oplagte at bruge ift. mange målgrupper, der normalt har sværere ved at komme ud i naturen. Vejene er også oplagte til skatere, løbehjul og rulleski og kan derved tiltrække turister, sportsfolk og familier.

Rideruter

Det offentlige rideruteprojekt i Hjørring og Frederikshavn Kommuner er nu etableret. Rideruten har et forløb der går umiddelbart nord om Tolne Naturpark. Mange beboere i området har heste og bruger stier rundt i området til ridning. Tolne Efterskole har undervisning i ridning og benytter terrænet til ridning med deres elever.

Jagt & fiskeri

Der er mange jagtinteresser på forskellige matrikler inden for naturparkgrænsen. Der bliver afholdt større jagter fra Skårupgård og i Tolne Skov.

Skårup Møllebæk er vigtig som gydeplads for ørreder, ligesom mange af de små vandløb der starter i området og løber ud til større vandløb såsom Uggerby Å og Skærum Å.

Langsigtede mål

Naturpark Tolne skal kunne tilbyde muligheder for friluftsliv til alle målgrupper. Friluftslivet skal planlægges så der er plads til alle aktiviteter, samtidig med at naturværdierne beskyttes, og der stadigvæk er mange områder, hvor man kan nyde naturen i fred og ro. Der laves kun friluftsfaciliteter med lodsejernes accept. Alle muligheder for friluftsliv skal synliggøres over for både lokale og turister.

Friluftsliv – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024

Brinkhus

- Der åbnes for adgang til Brinkhus i samarbejde med lodsejer.
- Der arbejdes for, at de 16 km asfaltveje formidles og vedligeholdes så de kan bruges til alle de former for friluftsliv, der kræver jævnt underlag fx rulleski, kørestole og rulleskøjter. Der laves låger ved siden af færisterne, så alle målgrupper, vil kunne få adgang til området.
- Der laves samarbejde med foreninger og borgere om brugen af området. Hver forening kunne få et depot, hvor deres ting med garanti ikke ville blive stjålet. Gården Pinkrog kunne bruges som mødelokale / aktivitetshus.

Vandrestier

- Det eksisterende net af vandreruter opgraderes med mere informationsmateriale.
- Der laves nye afmærkede stier i samarbejde og med accept fra lodsejere. Stierne går fra Tolne Skovpavillon til henholdsvis Landbrugs- og Landskabsmuseet, Tolne Station og igennem Brinkhusområdet til Katsig Bakker.
- Både de afmærkede og uafmærkede trampestier skal indtegnes på et kort.
- Der arbejdes på at lave en afstikker fra rideruten mod syd og ind igennem naturparken på grundlag af frivillige aftaler med lodsejere.
- Der etableres et "høhotel" så både heste og ryttere kan overnatte ved museumsområdet i Mosbjerg.

Cykelruter

- De eksisterende cykelruter kvalitetssikres, og der etableres moderne infoskilte.
- Der arbejdes for at anskaffe 30 cykler, som stationeres ved Tolne Station. Cyklerne kan bruges af både individuelle besøgende og skoleklasser. Projektet gør det muligt at tage toget frem til naturparken og låne en cykel til at komme rundt. PMU eller efterskolen kunne stå for vedligeholdelsen.

Jagt

- Der arbejdes for bedring koordinering og samarbejde af vildtpleje, koordinerede jagter og bedre udnyttelse af skydepladser.
- Det undersøges, om der er grobund for at danne et *jagtråd*, med repræsentanter fra de forskellige jagtkonsortier og jagtforeninger.

Grejbank

- Der oprettes en Grejbank Nord. Se mere www.friluftsradet.dk/grejbank.

Erhverv

Det vigtigste erhverv i området er skovbrug, der især er domineret af Tolne Skov ApS. Der er også store vandindvindingsinteresser, og Frederikshavns Forsyning har adskillige boringer.

Området har potentiale til at tiltrække kreative erhverv pga. naturskønne områder, billige boliger og plads til værksteder. Desuden ligger området i umiddelbar nærhed af de store turistområder langs kysten.

Tolne Skov ApS

Plantningsselskabet Tolne Skov A/S blev dannet i 1906. Herefter samlede man området ved opkøb af skove og ejendomme. Skoven havde vind i sejlene fra starten, da plantningssagen havde tag i den brede befolkning. Skoven udgør i dag 661 ha. Det er den største enkeltbesidder i området, og ejeren er Tolne Skov ApS med ikke mindre end 324 privatpersoner, 13 kommuner, pengeinstitutter, selskaber og fonde.

I 2000 blev 165 ha fredet. I den fredede del af skoven findes der flotte partier med gammel løvskov. Der er udarbejdet en udarbejdet en plejeplan for, hvordan man bl.a. kan konvertere fra nål til løv. På langt sigt er

målet med fredningen at skabe et stort, sammenhængende område med urørt skov bestående af hjemmehørende træarter.

Produktionsskoven udgør ca. 500 ha og drives ved produktion af tømmer, juletræer og pyntegrønt. Juletræer og pyntegrønt er med tiden blevet den væsentligste indtægtskilde for Tolne Skov.

Landbrug

Der ligger ingen større husdyrbrug indenfor naturparken og slet ingen svinebrug eller pelsdyrfarme.

Der ligger 6 landbrug med kvæg, hvoraf de 5 er under 15 dyreenheder. Kun et enkelt er på mellem 15 og 150 dyreenheder. Derudover er der 6 landbrug med heste. Der er et par mindre landbrug med planteavl og to større landbrug Skårupgård og Eskjær gods, som især har juletræer og korn. Flere af arealerne er dog landskabsfredede eller har tinglyst pesticidfri drift for at sikre grundvandet.

Skaarupgård kan muligvis dateres tilbage til 1416. Oprindeligt udgjorde den både en borggård og en ladegård. Gården har siden 1995 været ejet af Henrik Hougaard. Der er ca. 500 ha med en del fredskov og landbrugsarealer. En stor del af landbrugsarealerne er tilplantet med henblik på juletræs- og pyntegrønproduktion. Desuden er der et meget veletableret ridecenter med gode forhold for rytterne og heste.

Eskjær Gods er fredet i 1991. Fredningen omfatter ca. 250 ha, hvoraf 110 ha er agerjord, og 76 ha er skov. Fredningen var frivillig og uden erstatninger. Den skal sikre en høj andel af løvskov i skovområderne, bl.a. med lokal bøg og ask. Der gives mulighed for naturgenopretning fx med konvertering af nåleskov til løvskov og etablering af naturskov. Der er også mulighed for naturpleje, i form af græsning, slåning og rydning af selvsåning. Offentligheden har adgang til området efter de almindelige bestemmelser i naturfredningsloven.

Vandindvinding

I 1975 etablerede Frederikshavn Kommunes vandforsyning drikkevandsboringer i Tolne-området. Kommunen henter nu det meste af sit vand herfra. I efteråret 1997 blev der desværre konstateret pesticidrester i nogle af boringerne. Man vurderede, at de sandsynligvis stammede fra landbrug og juletræskulturer i området. Der blev i løbet af foråret 1998 etableret en aftale, med økonomisk kompensation mellem Frederikshavn kommune og Tolne Skov om begrænsninger i anvendelsen af sprøjtemidler på 22 ha juletræskulturer. Siden er der indgået eller er ved at blive indgået aftaler om 439 ha, hvor der er lavet aftaler om eller tinglyst forbud mod pesticider.

Senest har Forsyningen Frederikshavn opkøbt "Brinkhus"-arealet af Forsvaret med henblik på at beskytte grundvandet og lave nye boringer i området. Her er der ansøgt om at udvinde 500.000 liter vand om året.

Tolne Skovpavillon

I hjertet af skoven ligger Tolne Skovpavillon, der er opført i 1907 – 1908. Pavillonen har fungeret som restaurant og dansested. Den har været samlingssted for folkemøder og har gennem mange år været et populært årligt udflugtsmål for familier og skoler fra hele Vendsyssel samt Aalborg og omegn. I dag drives skovpavillonen af Tolne og Omegns Borgerforening. For nylig er der etableret en stor naturlegeplads med madpakkehus samt bålsted og grillfaciliteter over for pavillonen. Tolne Skovpavillon lige midt i området og det vil være naturligt at inddrage pavillonen i det fremtidige arbejde med naturparken, idet bestyrelsen for Tolne Skovpavillon kan se mange fordele for området, hvis der bliver oprettet en naturpark.

Glassalen står foran en renovering, hvor der skal opføres nye ydervægge, tag og gavl samt ændres i indretningen. Hvis naturparken ønsker et sted at formidle de kulturelle og turistmæssige forhold vil glassalen være egnet, og samtidig er der offentlige toiletter i nærheden.

Det er også en mulighed, at der oprettes et antal shelters til overnatning, idet der er velegnede arealer til det. Afhængig af hvor mange turister og lokale der vil komme i skoven, hvis den bliver til naturpark, kan der indrettes en bod med lidt at spise og drikke. Det kan give beskæftigelse.

Tolne Skovpavillon udgør et oplagt udgangspunkt for besøgende i naturparken pga. de mange stier, der udgår fra stedet.

Greenway A/S

Dette firma, der ligger i Tolne by, udvikler og producerer bæredygtigt engangsbestik. Der arbejdes med at lave natur på de grønne områder omkring bygningerne.

Tolne Gæstgivergård

Den gamle gæstgivergård ligger centralt i Tolne lige over for Tolne Station. Den drives i dag som keramisk værksted og galleri, café/restaurant, mødelokaler og bed & breakfast. Ejerne ser beliggenheden i den lille landsby og nærheden til naturen som centralt for deres virksomhed.

Se mere på: <http://tolnegjaestgivergaard.dk>

Tolne Efterskole

Efterskolen er en specialskole for unge med særlige behov. Der er plads til 90 elever. Skolen tilbyder 11 forskellige værkstedslinjer bl.a. ridning, landbrug og natur. Efterskolen ligger midt i området, og har stor glæde af områdets tilgængelighed. Efterskolen har endvidere et landbrug med 20 hektar jord samt et rideværksted, der flittigt bruger området.

PMU (praktisk medhjælper-udvikling)

Tolne Skov indgik i 1995 en aftale med PMU om brug af skoven, savværket og væksthuset som værkstedsområde for skolens elever. PMU er en selvejende institution i Sindal, som uddanner og forbereder bogligt svage unge til et godt voksenliv.

Langsigtede mål

Naturparken er ikke nogen forhindring for erhverv, og udpegningen skal ikke tages med i vurderinger ved afgørelser fx i forhold til miljølovgivningen. Der kan arbejdes for, at erhvervene i området bliver mere bæredygtige igennem frivillige aftaler. Der skal fx udvikles flere små bæredygtige erhverv, der bruger naturværdierne i naturparken aktivt. Der laves en langsigtet indsats for at beskytte grundvandet under naturparken, så der fortsat er mulighed for at hente rent drikkevand.

Erhverv – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024

- Skoven der ejes af Tolne Skov ApS skal dyrkes efter principperne for flersidig og bæredygtig skovdrift. Det betyder, at skovdriften tilrettelægges med henblik på at opnå et godt økonomisk resultat samtidig med, at der tages hensyn til landskab, natur, miljøbeskyttelse, kulturværdier og friluftsliv i og omkring skoven. Det fredede areal skal fremover udvikle sig som naturskov uden skovdrift.

- Frederikshavn Forsyning skal fortsat kunne udvinde drikkevand i området, samtidig med at der bliver lavet frivillige aftaler for at beskytte drikkevandet. Der laves aftaler om ny natur eller forbud mod gødskning og sprøjtning på 150 ha dyrket mark eller produktionsskov.
- Der nedsættes en erhvervs-arbejdsgruppe, der arbejder for at skabe flere små kreative erhverv og turismerelaterede erhverv.

Formidling

Området bliver allerede i dag formidlet på flere måder. Det er især gennem udstillinger på Landskabs- og Landbrugsmuseet, der ligger i den nordlige del af naturparken, men også igennem foldere, naturvejlederture og skoletjenesten på Vendsyssel Historiske Museum.

Naturvejledning

Der laves omkring 5 ture om året af især Naturvejlederen på Vendsyssel Historiske Museum. Derudover har de kommunale naturvejledere enkelte ture i området, bl.a. på Naturens Dag.

Skoletjenesten har undervisningstilbud om både natur og kulturhistorie på Landskabs- og Landbrugsmuseet.

Landskabs- og Landbrugsmuseet i Mosbjerg

Der er indrettet Landskabs- og Landbrugsmuseum på gårdene Højen og Bjørnager. Arealerne omkring museet ejes af Naturstyrelsen, men Vendsyssel Historiske Museum forpagter bygninger og arealer til græsning og formidling af landbrugshistorie. Området på 55 ha rummer en rig og varieret natur med mange kulturspor som langdysse, gravhøje og jernaldergrave. Hele museumsområdet bindes sammen af et stisystem med oldtidssti, marksti og skovsti.

På gården Højen er der en informationsudstilling, som fortæller om områdets kultur og naturhistorie og således forbereder gæster til et besøg i området. Laden er indrettet til at rumme større grupper og arrangementer og fungerer i dagligdagen som et madpakkerum, der er frit tilgængeligt. Der er desuden oprettet en lejrskole med undervisnings- og køkkenfaciliteter til 30 gæster. Her er desuden aktivitetshytter og bålplads. Ved gården er der opført et husmandssted, så besøgende kan få en unik oplevelse af, hvordan det var at leve på landet førhen. På et par hektar dyrkes gamle kornsorter, roer og kartofler. Der er gamle husdyrracer, hvor køerne og fårene er bevaringsbesætninger. Herudover er der heste, grise, høns og duer. På gården Bjørnager er der en udstilling af gamle landbrugsmaskiner. Hvert år afholdes der Naturens Dag, en Høstdag og en Kartoffeldag på stedet. Alle tre arrangementer er tilløbsstykker med flere hundrede deltagere.

Skiltning

De regionale og nationale ruter er skiltet. Derudover er der informationstavler ved flere af de kulturhistoriske lokaliteter.

Foldere

Der eksisterer i dag foldere om det fredede område ved Tolne Skov og Naturstyrelsens areal omkring Landskabs- og landbrugsmuseet.

Langsigtede mål

Der arbejdes med moderne formidlingsformer til at beskrive alle værdierne i naturparken. Formidlingen skal både ske for lokale og turister dvs. på flere forskellige sprog.

Formidling – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024

- Der laves en hjemmeside om Naturpark Tolne på dansk, tysk og engelsk. Hjemmesiden skal formidle værdierne i naturparken og de tilbud, der er til besøgende.
- Der tilknyttes en naturvejleder til parken. Det er oplagt, at naturvejlederen på Vendsyssel Historiske Museum udfylder denne post, hjulpet af de to kommunale naturvejledere og Skoletjenesten på museet.
- Der laves en folder om Naturpark Tolne på flere sprog.
- Folderen om Tolne Skov opdateres og oversættes.
- Landskabs- og Landbrugsmuseet integreres i et naturparksregi og skal formidle naturparkens kulturarv, natur, landbrug og skovbrug igennem udstillinger og skoletjenesten.
- Der laves formidling af selve Naturpark Tolne på flere sprog ved velkomstområdet ved Skovpavillonen.

- Der laves 10 eller flere naturvejlederture årligt med udgangspunkt fra Skovpavillonen eller Landskabs- og Landbrugsmuseet.
- Brug af moderne formidlingsformer (hjemmeside, apps, Facebook og QR-koder) skal bruges i udstrakt grad, især for at tiltrække og servicere yngre målgrupper.
- Det undersøges, om et udsigtstårn kan placeres diskret i landskabet på Landskabs- og Landbrugsmuseet, så det tidligere imponerende og lærerige kig ud over Skagens Odde (Stenalderhavbunden) igen bliver muligt.

Turisme

Naturpark Tolne er et naturskønt område beliggende i det umiddelbare bagland til kystturismen i Tversted, Hirtshals, Tornby, Lønstrup og Løkken. Naturparken har potentiale til at tiltrække endagsgæster fra de store turistområder, ligesom det er realistisk, at der på kommercielle vilkår kan etableres mindre traktør- og overnatningssteder i byerne i området.

Turismen i området vil i høj grad basere sig på naturoplevelser og friluftsliv, og turismeudviklingen tænkes sammen med udviklingen af friluftsliv og formidling.

Indlandsferie-område Tolne

I 1990 fremsatte en initiativgruppe et forslag om at udvikle Tolne-Mosbjergområdet til et særligt indlandsferieområde. Det skete på baggrund af den hovedstrukturplan, som Nordjyllands Amt havde lavet og som udpegede et 27 km² stort område til indlandsferieområde. Denne planlægning er videreført i den nuværende kommuneplan. Planen medførte en udbygning af Tolne Bakker Camping med bl.a. hytter og at der blev bygget enkelte sommerhuse i området. Der var desuden planlagt et stort friluftscenter nær campingpladsen. Dette center blev dog aldrig realiseret.

Turister på en uges ferie i Nordjylland, skal få øje på naturparken som et attraktivt tilbud for en cykel- eller vandretur. En naturpark vil også være en god støtte til at udvikle turismen i de såkaldte "skuldæsoner", hvor kysten ikke trækker lige så meget som om sommeren.

Tolne Bakker Camping

Tolne Bakker Camping er en grøn plads med økologisk præg og gode faciliteter. Pladsen er en naturperle tæt ved Tolne Skov. Naturen er en central del af Tolne Bakker Camping. Campingpladsen har plads til 170 campingenheder samt 13 udlejningshytter. Sæson varer fra 1. april til 1. oktober. Campingpladsen ser en fortsat udvikling fra de ideer, der var om Tolne Indlandsferieområde, videreført i ideerne og intentionerne omkring Tolne Naturpark. Udviklingen harmonerer fint med campingpladsens ideer om at give gæsterne en naturoplevelse.

Langsigtede mål

Hjørring Kommune vil arbejde for at styrke udviklingen af kystens bagland for at kunne aflaste de mest besøgte kystområder og for at styrke balancen mellem kystområder og aktiviteter i indlandet. Med afsæt i baglandets store natur- og landskabsværdier vil der være fokus på at sikre et bredt spekter af attraktioner. De kreative erhverv i området skal udvikles.

Turisme – konkrete indsatser i planperioden 2019-2024

- Der nedsættes en turismearbejdsgruppe for området.
- Koordineret indsats for at etablere Bed & Breakfast og traktørsteder i området.
- Gjestgivergården skal udvikles, så stedet kan tiltrække internationale kunstnere.
- Der arbejdes videre med muligheden for at lave Brinkhus til en naturattraktion, hvor der er tilgængelighed for alle pga. af de små asfaltveje rundt i området. Der vil bl.a. blive fokus på handicapegnede naturoplevelser.
- Området omkring Tolne Skovpavillon udvikles til velkomstområde for Naturpark Tolne.

Borgerinddragelse

Omkring 2010 begynder en initiativgruppe bestående af Friluftsrådet, turisterhvervet, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening at diskutere mulighederne for en naturpark ved Tolne.

I 2012 og 2013 holdes adskillige møder med centrale aktører i området bl.a. Tolne Skov ApS, Tolne Skovpavillon, Skaarupgaard, Eskjær Gods, Forsvaret, Landskabs og Landbrugsmuseet (NST og VHM), Tolne Efterskole, Tolne Gjæstgivergård, Landsbyrådet for Mosbjerg og Tolne og Tolne Camping.

I december 2013 offentliggøres et forprojekt om Naturpark Tolne på vegne af initiativgruppen og støttet af LAG, Vendsyssel. Forprojektet behandles politisk af Hjørring Byråd, der beslutter at arbejde videre med projektet.

Den 17. april 2016 blev der afholdt et offentligt informationsmøde på Tolne Efterskole med ca. 90 borgere. Der blev givet grundig information, og borgerne havde mulighed for at få svar på deres spørgsmål. Der blev lagt stor vægt på at gøre det klart, at frivillighed er det bærende princip. På mødet blev der indsamlet spørgeskemaer med ønsker og problemer. Der var stor lokal opbakning til en naturpark og opfordring til at arbejde videre.

Den 16.09.2016 blev der sendt info med digital post til alle de 520 borgere, der bor indenfor området og lige udenfor i Mosbjerg og Vogn. Der var kun to forbeholdne svar og mange positive.

Den 18.09.2018 holdt kommunen et møde med Henrik Hougaard, der har overtaget Eskjær Gods. Han var positiv overfor, at Eskjær fredningen kom med i naturparken.

Naturparkplanen er blevet til i samarbejde med initiativgruppen, Det grønne råd i Hjørring Kommune, alle de store lodsejere og erhvervet. Der er medtaget input fra lokale eksperter, deltagere i de offentlige møder/ture og fra de borgere, der modtog digital post om naturparken.

Organisering, rammer og vilkår

Beslutningskompetencen vedrørende Naturpark Tolne ligger hos Hjørring Kommunes Byråd og er forankret under Teknik- og Miljøudvalget.

Naturparkrådet for Naturpark Tolne består af op til 18 medlemmer fra forskellige organisationer og foreninger. Hjørring Byråd vælger et af byrådets medlemmer som formand for Naturparkrådet.

Der nedsættes en arbejdsgruppe for hvert emne. Hver arbejdsgruppe får mulighed for at få en repræsentant i Naturparkrådet. Arbejdsgrupperne vil motivere til deltagelse, og de frivillige aktører kan bidrage med værdifulde erfaringer og konkret viden, som de offentlige myndigheder ikke har.

Naturparkrådet er et rådgivende organ, der skal kvalificere kommunernes beslutninger vedrørende Naturpark Tolne. Det er op til den enkelte organisation at beslutte, om man repræsenteres administrativt eller politisk i naturparkrådet.

Naturparkrådet betjenes af et sekretariat fra Hjørring Kommune, der også varetager administration, drift og udvikling af naturparken. Der udpeges en administrativ ansvarlig kommunal medarbejder.

Naturparkrådet for Naturpark Tolne

Der udvælges i alt op til 18 medlemmer, afhængig af om arbejdsgrupperne bliver nedsat.

- Tre repræsentanter fra Hjørring Byråd (af hvilke en er formand for naturparkrådet)
- En repræsentant fra Vendsyssel Historiske Museum
- En repræsentant fra Friluftsrådet
- En repræsentant fra Danmarks Naturfredningsforening

- En repræsentant fra Tolne Skovpavillons Venner
- En repræsentant fra Tolne og Omegns Borgerforening
- En repræsentant fra Landsbyrådet for Mosbjerg og Tolne
- En repræsentant for hver af de fredede områder Eskjær Gods (udpeget af ejeren), Tolne Skov (udpeget af bestyrelsen for Tolne Skov ApS) og Katsig bakker (udpeget af Frederikshavn Kommune).
- En repræsentant fra hver arbejdsgruppe (natur, kultur, erhverv, friluftsliv, formidling, turisme)

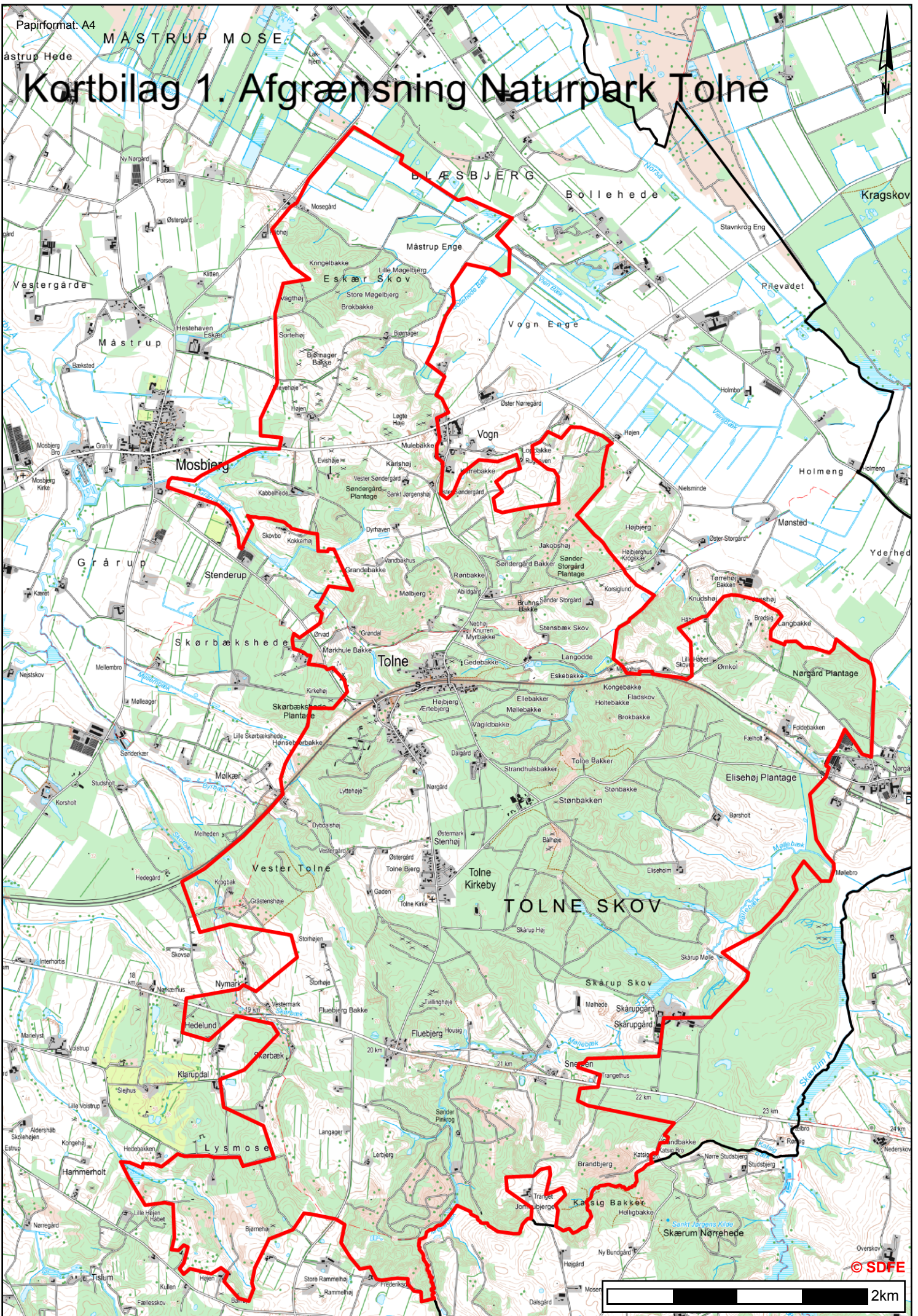
Bilag

Kortbilag 1. Afgrænsningen vist på topografisk kort

Kortbilag 2. Arealer der lever op til naturparkernes kriterier for beskyttet natur

Kortbilag 3. Luftfoto 2014 - Afgrænsning Naturpark Tolne

Kortbilag 1. Afgrænsning Naturpark Tolne

Natura2000 - Habitatområder (DAI)

 NATURA 2000 - Habitatområder

Fredede områder (DAI)

 Fredede områder

Beskyttet natur (DAI)

 Eng

 Hede

 Mose

 Overdrev

 Strandeng

 Sø

Skovkontinuitet

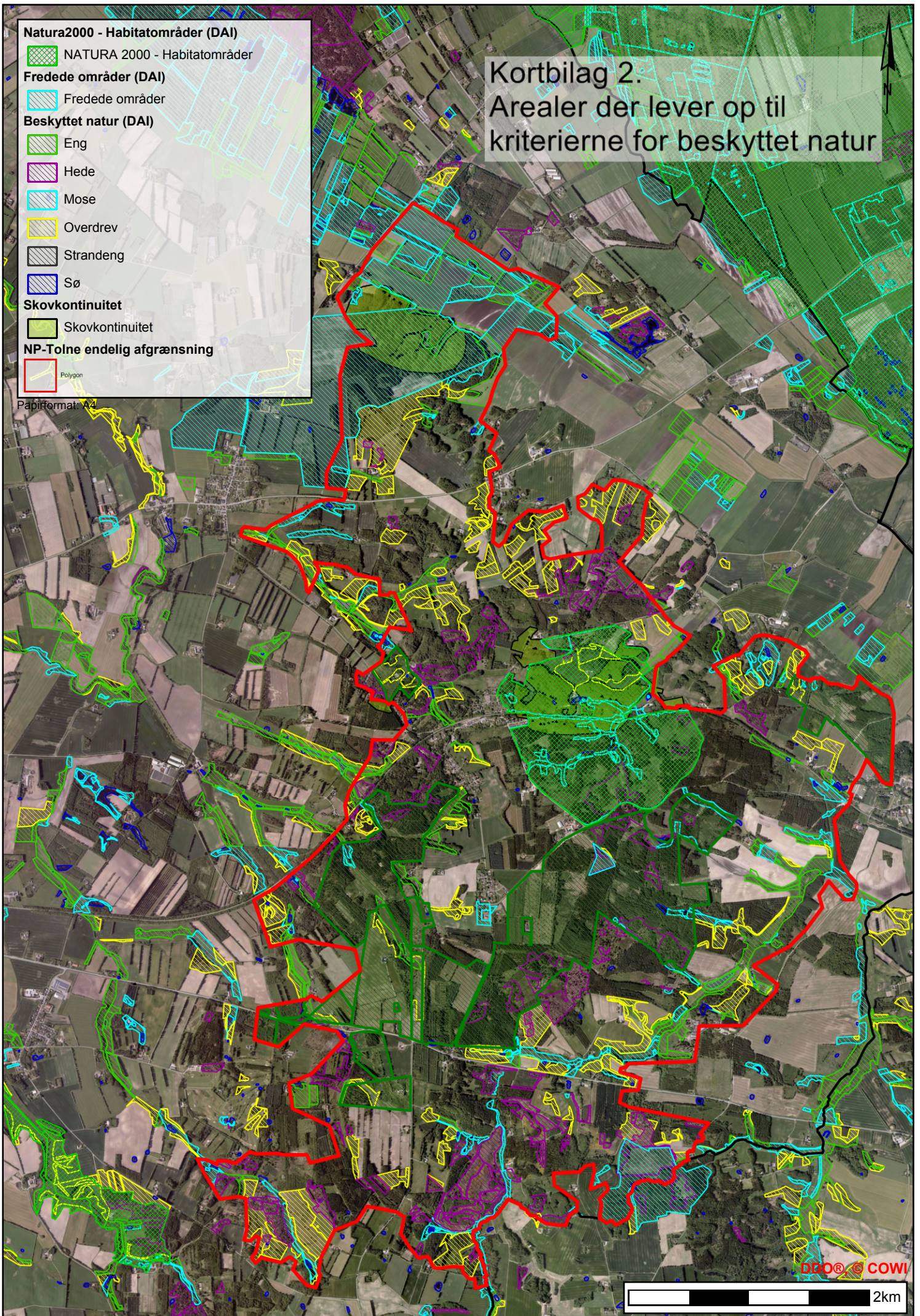
 Skovkontinuitet

NP-Tolne endelig afgrænsning

 Polygon

Papirformat: A4

Kortbilag 2.
Arealer der lever op til
kriterierne for beskyttet natur

Kortbilag 3.
Luftfoto 2014 - Afgrænsning
Naturpark Tolne

Hjørring Kommune

Udgivet af:
Hjørring Kommune 2019

Redaktion:
Laus Gro-Nielsen, Jakob Kofoed,
Initiativgruppen for Naturpark Tolne

Kortmateriale:
Geodatastyrelsen

Fotos:
Hugo Kristensen, Anders Østerby, Carl Hansen,
Laus Gro-Nielsen, Karin Krogstrup

Forsideillustration:
Martinus Rørbye